# Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:25

## om ändrad administration av studiehjälp och vuxenstudiestöd m. m. (prop. 1984/85:184)

### Sammanfattning

I proposition 1984/85:184 förordas att hanteringen av studiehjälp och timersättning vid grundutbildning för vuxna, vilken i dag delvis sker i kommuner och landstingskommuner, i sin helhet överförs till centrala studiestödsnämnden (CSN) och studiemedelsnämnderna. Samtidigt skall hanteringen datoriseras och studiehjälpen och timersättningen utbetalas månadsvis genom kontoinsättningar.

Vidare förordas att administrationen av vuxenstudiestöden, som i dag sker i samarbete mellan CSN och vuxenutbildningsnämnderna å ena sidan och riksförsäkringsverket (RFV) och försäkringskassorna å andra sidan, förs över till de studiesociala myndigheterna. Samtidigt skall den delvis manuella hanteringen av stöden ersättas av en datorbaserad handläggning inom studiestödens informationssystem (STIS). I samband med datoriseringen föreslås vissa mindre regeländringar.

Den nya ordningen avses träda i kraft den 1 juli 1986.

Med anledning av propositionen har väckts två motioner. I motion 1984/85:3154 (vpk) behandlas personalförändringar vid försäkringskassorna med anledning av förslaget om ändrad administration av vuxenstudiestöden. I motion 1984/85:3155 (c) begärs en utredning i syfte att föra över administrationen av studiestödet till socialförsäkringsmyndigheterna.

Utskottet biträder propositionen och avstyrker bifall till motionerna.

Reservation (vpk) har avgivits till förmån för motion 3154.

### Propositionen

I proposition 1984/85:184 om ändrad administration av studiehjälp och vuxenstudiestöd m. m. har regeringen (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta förslag till lag om ändringar i studiestödslagen (1973:349),
2. godkänna förslag om en ändrad administration av studiehjälp enligt 3 kap. och vuxenstudiestöd enligt 5, 6 och 7 kap. studiestödslagen (1973:349),
3. godkänna förslag om en ändrad administration av timersättning vid grundvux.

Det i propositionen intagna författningsförslaget är följande.

## Förslag till
## Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 3 § studiestödslagen (1973: 349)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 7 kap. 3 §[2] | |
| Särskilt vuxenstudiestöd kan utgå till studerande som har *tillgodoräknats eller kan antagas komma att tillgodoräknas pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring för* minst fyra kalenderår före det kalenderår för vilket vuxenstudiestödet skall utgå. *Har studerande på grund av handikapp eller sjukdom varit förhindrad att arbeta, kan särskilt vuxenstudiestöd utgå även om pensionspoäng ej har tillgodoräknats den studerande för minst fyra kalenderår.* | Särskilt vuxenstudiestöd kan utgå till *en* studerande som har *förvärvsarbetat under* minst fyra kalenderår före det kalenderår för vilket vuxenstudiestödet skall utgå. *Med förvärvsarbete får jämställas vissa andra verksamheter. Närmare bestämmelser om vilken omfattning förvärvsarbetet skall ha haft under ett kalenderår för att få medräknas samt om vilka andra verksamheter som får jämställas med förvärvsarbete, meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.* |
| *Med kalenderår för vilket pensionspoäng tillgodoräknats den studerande jämställes kalenderår efter 1959 för vilket sådan poäng ej har tillgodoräknats den studerande, om den studerande under året har* | |
| *1. vårdat eget barn som ej fyllt tio år, vårdat person, som på grund av sjukdom, ålder eller handikapp varit i behov av särskild omvårdnad, eller haft inkomst av förvärvsarbete, i samtliga tre fall under förutsättning att verksamheten har haft minst sådan omfattning att den kan anses ha motsvarat vad som hade krävts för att pensionspoäng för året skulle ha tillgodoräknats,* | |
| *2. utfört arbete på jordbruksfastighet som äges eller brukas av den studerandes make eller i rörelse som bedrives av den studerandes make, om arbetet har haft minst sådan omfattning att det kan anses* | |

[1] Lagen omtryckt 1981: 579.
[2] Senaste lydelse 1982: 266.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| *ha motsvarat vad som hade krävts för att pensionspoäng för året skulle ha tillgodoräknats,* - | |
| *3. under minst sex månader fullgjort värnpliktstjänstgöring enligt värnpliktslagen (1941:967) eller vapenfri tjänst enligt lagen (1966:413) om vapenfri tjänst eller grundutbildning enligt lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor.* | |
| *Vid tillämpning av andra stycket på studerande som ej är svensk medborgare beaktas endast verksamhet här i riket, om ej annat följer av bestämmelser som regeringen meddelar.* | |
| *Andra och tredje styckena äger motsvarande tillämpning på verksamhet före 1960.* | |

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Bestämmelserna i 7 kap. 3 § i sin nya lydelse tillämpas första gången på ansökningar som har ingetts efter den 1 januari 1986.

**Motioner**

I motion 1984/85:3154 av Björn Samuelson m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om resursförstärkning vid försäkringskassorna.

I motion 1984/85:3155 av Elis Andersson (c) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en översyn av möjligheterna att överföra studiestödsadministrationen i sin helhet till försäkringskassorna och riksförsäkringsverket.

**Utskottet**

Det studiesociala stödet omfattar förlängt barnbidrag till elever över 16 år i grundskolan, studiehjälp till elever under 20 år på gymnasiskolenivå, studiemedel till äldre elever på gymnasieskole- och högskolenivå, vuxenstudiestöd och timersättning vid grundutbildning för vuxna.

Administrationen av studiestödet är delad på olika myndigheter. Centrala studiestödsnämnden (CSN) är central förvaltningsmyndighet för ärenden om studiesocial verksamhet. CSN är chefsmyndighet för sex studiemedelsnämnder som handlägger ärenden om studiemedel och för 24 vuxenutbildningsnämnder som har hand om ärenden om vuxenstudiestöd och bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser.

Såvitt gäller studiehjälp och timersättning vid grundvux görs emellertid ansökan om stöd huvudsakligen till de kommunala skolstyrelserna resp. när det gäller landstingskommunal utbildning, till utbildningsnämnderna, som beviljar och utbetalar stöden. Såvitt gäller särskilt vuxenstudiestöd och tim- och dagstudiestöd ankommer det på försäkringskassorna att utföra beloppsberäkning, samordning med socialförsäkringsförmåner och utbetalning av stöden.

I propositionen framhålls att ca 500 organ är inblandade i handläggningen av studiehjälpen. Moderna och rationella handläggnings- och utbetalningsrutiner gör det möjligt att överföra administrationen till färre enheter och genom ADB-stöd kraftigt rationalisera hanteringen. En datorisering möjliggör också utbetalning månadsvis. I propositionen förordas därför att administrationen av studiehjälpen enligt 3 kap. studiestödslagen i sin helhet skall överföras till de studiesociala myndigheterna. Något lagförslag i frågan läggs dock inte fram nu, utan avsikten är att departementschefen skall återkomma med lagförslag i samband med ett kommande förslag till riksdagen i fråga om hanteringen av det förlängda barnbidraget. Vidare avser hon att senare föreslå regeringen att även utbetalningen av timersättning vid grundvux skall göras av de studiesociala myndigheterna.

I propositionen förordas vidare att hela ansvaret för såväl beviljningen som utbetalningen av vuxenstudiestöden överförs till de studiesociala myndigheterna. Departementschefen framhåller i detta sammanhang att det ligger stora fördelar i att samla hela den studiesociala hanteringen hos CSN och dess myndigheter eftersom det finns ett nära och självklart samband mellan olika stödformer. Studiestödens datoriserade informationssystem (STIS) kommer härigenom att omfatta huvuddelen av alla studiesociala stödformer och innebära en registrering av praktiskt taget alla studerande i landet. Genom STIS finns möjlighet att underlätta uppgiftssamlande och få tillgång till uppgifter som inte bara rör studiestöd utan också antagning till utbildning, studieavbrott etc.

De förordade förändringarna av administrationen av studiehjälp, timersättning vid grundvux och vuxenstudiestöd bör enligt propositionen kunna träda i kraft den 1 juli 1986.

Förändringarna av studiehjälpsadministrationen beräknas medföra minskade administrationskostnader för staten och kommunerna med sammanlagt ca 29 milj. kr. årligen. Såvitt gäller förändringarna av vuxenstudiestödsadministrationen beräknas dessa ge en besparing för statsverket om 3,8 milj. kr. och medföra ett minskat personalbehov vid försäkringskassorna med ca 58 årstjänster. Samtidigt ökar personalbehovet vid vuxenutbildningsnämnderna i viss mån. Departementschefen framhåller att denna personalökning bör så långt möjligt tillgodoses genom att personal vid försäkringskassorna bereds möjlighet till anställning vid vuxenutbildningsnämnderna.

I motion 3155 av Elis Andersson framhålls att förslaget om att överföra hela ansvaret för såväl beviljning som utbetalning av vuxenstudiestöd står i strid med riksdagens uttalade intentioner i fråga om samordning av det socialpolitiska bidragssystemet till en allmän socialförsäkring. Det innebär också en centralisering av utbetalningsfunktionerna från försäkringskassornas 450 lokalkontor till 24 vuxenutbildningsnämnder, vilket — även om utbetalningen automatiseras — torde innebära minskad service i fråga om studiestödsmottagarnas kontakter med utbetalningsmyndigheten samt i fråga om den tid det tar att utbetala stödet.

Enligt motionären bör studiestödsadministrationen i stället i sin helhet överföras till försäkringskassorna och riksförsäkringsverket. En sådan administrativ lösning torde ligga betydligt närmare riksdagens intentioner om samordning av det socialpolitiska bidragssystemet än det föreliggande förslaget. Sannolikt skulle, anför motionären, ännu större samhällsekonomiska besparingar vara möjliga i ett sådant alternativ samtidigt som servicen till studiestödsmottagarna kan hållas på fortsatt hög nivå. Motionären begär på grund av det anförda en översyn av möjligheterna att överföra studiestödsadministrationen till socialförsäkringsmyndigheterna.

Utskottet vill erinra om att proposition 1982/83:3 om samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet inte innehöll något förslag om att det särskilda vuxenstudiestödet skulle inordnas i en allmän socialförsäkring. Bakgrunden härtill var att utredningsförslaget om att stödet skulle inordnas i en allmän socialförsäkring kritiserats under remissbehandlingen, bl. a. för att de utbildningspolitiska målsättningarna inte skulle beaktas tillräckligt och för att risk för splittring av studiestödet förelåg. Däremot fanns det enligt propositionen anledning att i det fortsatta samordningsarbetet överväga om det kan vara ändamålsenligt att inordna inte bara vuxenstudiestöd utan också återbetalningspliktiga studiemedel i en allmän socialförsäkring eller i vart fall närmare anknyta dessa stöd till en sådan försäkring.

Utskottet godtog propositionens förslag på denna punkt men framhöll att även om ställning först tas i en senare etapp till huruvida vuxenstudiestöd skall samordnas i en allmän socialförsäkring eller ej det var angeläget att ansträngningarna koncentreras på att närma regelsystemet för vuxenstudiestöd till dem som gäller för övriga bidrag som ersätter inkomstförlust. Den socialpolitiska helhetsyn som tidigare understrukits av utskottet borde få ett större utrymme i det fortsatta arbetet (SfU 1982/83:14).

Utskottets tidigare uttalanden står enligt utskottets mening inte i strid med den förevarande propositionen. Oavsett vilka myndigheter som administrerar det studiesociala stödet bevaras möjligheterna för framtiden att samordna de materiella reglernas innehåll med reglerna inom en allmän inkomstförsäkring. Såsom framhållits av departementschefen utgör studiestöden en del av samhällets utbildningspolitik, och det finns ett starkt behov av nära samverkan mellan de studiesociala myndigheterna

och utbildningsanordnarna så att det kan ske ett ömsesidigt informationsutbyte och en nödvändig samordning och anpassning mellan systemen. En ändrad administration innebär klara fördelar för såväl stat och kommuner som för de studerande. Därtill kommer en icke obetydlig besparingseffekt. Utskottet biträder med det anförda propositionen och avstyrker bifall till motion 3155.

Björn Samuelsson m. fl. tar i motion 3154 upp problem i samband med att personalbehovet vid försäkringskassorna beräknas minska med ca 58 årstjänster till följd av att hela administrationen av vuxenstudiestöden förs över på de studiesociala myndigheterna. Motionärerna begär ett tillkännagivande om att den övertaliga personal vid försäkringskassorna som inte kan ta arbete vid vuxenutbildningsnämnderna skall garanteras fortsatt arbete vid försäkringskassorna.

Försäkringskassornas personalbehov i framtiden får på sedvanligt sätt prövas i kommande budgetarbete. Utskottet kan för sin del inte tillstyrka att riksdagen utfärdar några speciella garantier för berörd personal. I likhet med vad som eljest är fallet vid omorganisationer får det ankomma på berörda myndigheter att i samråd med de fackliga organisationerna lösa uppkommande personalproblem. Utskottet avstyrker bifall till motion 3154.

Propositionen innehåller också förslag om förenklingar i reglerna om villkor för särskilt vuxenstudiestöd. Utskottet biträder detta förslag.

**Hemställan**

Utskottet hemställer

1. beträffande *ändrad administration*
   att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:184 och med avslag på motion 1984/85:3155 godkänner vad som i propositionen anförts om en ändrad administration av studiehjälp enligt 3 kap. och vuxenstudiestöd enligt 5, 6 och 7 kap. studiestödslagen samt timersättning vid grundvux,
2. beträffande *personal vid försäkringskassorna*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:3154,
3. beträffande *villkor för särskilt vuxenstudiestöd*
   att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

Stockholm den 9 maj 1985

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

*Närvarande:* Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Börje Nilsson (s), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Ulla Johansson (s), Lena Öhrsvik (s), Siri Häggmark (m), Gunhild Bolander (c), Margó Ingvardsson (vpk), Barbro Nilsson i Visby (m), Ingegerd Elm (s), Ella Johnsson (c) och Rune Backlund (c).

**Reservation**

*Personal vid försäkringskassorna (mom. 2)*

Margó Ingvardsson (vpk) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Försäkringskassornas personalbehov" och slutar med "motion 3154" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det uppenbart att endast en mindre del av den personal som genom den ändrade administrationen blir övertalig vid försäkringskassorna kan beredas fortsatta arbetsuppgifter vid vuxenutbildningsnämnderna. Försäkringskassorna har under senare år varit föremål för hårda besparingskrav, och antalet anställda har redan skurits ned kraftigt. Samtidigt finns det många arbetsområden vid kassorna inom vilka man med aktivare insatser skulle kunna åstadkomma besparingar för försäkringen. Ett sådant område är t. ex. rehabiliteringen av långtidssjuka. Utskottet anser därför i likhet med vad som anförts i motion 3154 att den personal, som inte kan beredas anställning vid vuxenutbildningsnämnderna, bör beredas fortsatt arbete vid försäkringskassorna. Det anförda bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottet under moment 2 bort hemställa

2. beträffande *personal vid försäkringskassorna*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:3154 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Liber Tryck AB Stockholm 1985